

Sokratova filozofia:
dialóg s Menom,
zapísaný Platónom.

Môžeš mi povedať,
Sokrates,
či cnosť možno naučiť,
alebo sa získava praxou
a nie učením?
Alebo ak ani praxou
ani učením,
či k ľudstvu prichádza
od prírody
alebo iným spôsobom?
Meno,
dávni Tesalóničania
boli slávni a obdivovaní
medzi Grékmi pre ich
jazdeckvo a bohatstvo;
ale dnes ako verím,
majú vážnosť
aj vďaka múdrosti,
obzvlášť ľudia
tvojho priateľa Aristippusa,
Larisaenčania.
Za toto môžeš ďakovať
Gorgiasovi, pretože
keď prišiel do toho mesta,
urobil vodcov
z rodu Aleuadae
a z Tesalóničanov
celkove zamilovaných
do múdrosti.
A čo viac, dal vám
pravidelnú zvyklosť
odpovedania
na akúkoľvek otázku
nebojácny,
vznešeným spôsobom,
ako sa patrí tým, ktorí vedia:
pretože on dáva príklad
a ponúka sám seba,
aby sa ho spýtal ktorýkoľvek
Grék, ktorého vyberie,
na ľubovoľnú tému
a on má odpoveď
pre každého.
Teraz na tomto mieste,
môj drahý Meno, máme tu
opačný stav vecí:

vyprahnutosť múdrosti,
dalo by sa povedať,
a vyzerá to, akoby
múdrost' opustila
naše hranice
v prospech vašich.
Musíš sa len spýtať
jedného z našich ľudí
na takúto otázku
a on sa s istotou
zasmeje a povie: Cudzinec,
zaiste ma považuješ
za obzvlášť obdareného
smrteľníka, ktorý je schopný
povedať, či sa cnosti možno
naučiť alebo akým spôsobom
k človeku prichádza:
tak ďaleko som
od poznania, či sa jej
možno naučiť alebo nie,
že dokonca
vôbec neviem,
čo za vec
tá cnosť je.
A ja sám, Meno,
som na tom rovnako;
Zdieľam v tejto veci chudobu
so svojimi spoluobčanmi.
Musím zahanbiť sám seba
úplnou nevedomosťou
o cnosti;
a ak neviem,
čo nejaká vec je,
ako môžem vedieť,
aká môže byť jej podstata?
Alebo považuješ za možné,
že ak človek nemá
vôbec žiadnu vedomosť,
Meno,
že by ten človek mohol
vedieť, či je pekný,
bohatý, vznešený alebo či je
opakom týchto vlastností?
Domnievaš sa,
že by mohol?
Ja nie.
Ale je to pravda, Sokrates,
že dokonca ani len nevieš,
čo to cnosť je?
Máme sa vrátiť domov

s takouto správou o tebe?
Nielen to, môj priateľ,
ale aj to, že som ešte nikdy
nenarazil na nikoho, kto by to
podľa môjho názoru vedel.
Čože?
Nestretol si Gorgiasa,
keď bol tu?
Stretol.
A nedomnievaš sa,
že on to vie?
Nemám
veľmi dobrú pamäť,
Meno, takže nemôžem
v tejto chvíli povedať,
ako mi vtedy pripadal.
Môže byť,
že to vedel
a že vieš, čo povedal:
pripomeň mi teda,
ako to vyjadril;
alebo ak chceš,
urob vlastnú formuláciu,
pretože od teba očakávam, že
sa podeliš s jeho pohľadom.
Áno.
Potom ho nechajme tak,
pretože v skutočnosti
nie je prítomný,
a poveď mi ty,
v mene Nebies,
aké je tvoje vlastné
vysvetlenie cnosti.
Povedz úprimne,
aby som mohol seba
považovať za obeť
najšťastnejšej lži,
ak ty a Gorgias dokázate
mať o tom vedomosť,
zatiaľ čo ja som povedal,
že som sa ešte nestretol
s nikým takým.
Prečo, nie je na tom nič
ťažké, Sokrates.
Predovšetkým,
ak zoberieš cnosť muža,
je ľahko vyhlasované,
že cnosť muža je to,
že je kompetentný
riadiť záležitosti

svojho mesta a riadiť ich tak,
aby prospieval svojim
priateľom a vyhýbať sa tomu,
aby spôsobil trápenie sebe.
Alebo si zoberme cnosť ženy:
nie je na tom nič ťažké
popísať ju
ako povinnosť dobre sa
starat' o dom,
dohliadať na majetok
v dome
a poslúchať svojho manžela.
A dieťa má
inú cnosť,
inú dievča
a inú chlapec;
a tak isto iná je
u starých ľudí, ak chceš,
slobodných občanov.
A okrem toho je veľmi veľa
iných cností,
aby človek neutrpel prehru
pri vysvetľovaní,
čo je to cnosť;
pretože je to podľa každej
aktivity a veku,
že každý z nás,
čokoľvek už robíme,
má svoju cnosť;
a rovnako tak,
podľa mňa, Sokrates,
to platí aj pre nerest'.
Vyzerá to, že som na tej
najšľastnejšej ceste, Meno,
pretože hľadajúc jednu cnosť
objavil som celý kŕdeľ
cností v tvojej opatere.
Teraz, Meno, aby sme
nasledovali tento diagram
kŕdľa, predpokladajme,
že by som sa ťa mal spýtať,
aká je skutočná podstata
včely a ty by si odpovedal,
že existuje mnoho
rôznych druhov včiel
a ja by som odpovedal:
Hovoríš,
že je to preto, že sú včelami,
že ich je mnoho
rôznych druhov

a navzájom sa odlišujú
alebo ich odlišnosť
nespočíva v tom,
ale v niečom inom,
napríklad
v ich kráse, veľkosti
alebo nejakej inej vlastnosti?
Povedz mi,
aká by bola tvoja odpoveď
na túto otázku?
Prečo,
neodlišujú, ako včely,
jedna od druhej.
A keby som ti povedal:
Dobre teda, keď
chcem, aby si mi povedal,
Meno: ako nazývaš
tú vlastnosť, ktorou
sa navzájom neodlišujú
ale sú všetky rovnaké?
Dokázal by si mi najst'
odpoveď, predpokladám?
Dokázal.
Rovnako aj s cnosťami,
hoci môžu byť
mnohé a rozmanité,
všetky majú
jednu spoločnú vlastnosť,
vďaka ktorej sú cnosťami
a ktorú
by samozrejme bolo múdre
nеспustiť zo zreteľa,
keď človek dáva
definitívnu odpoveď
na otázku,
čo to v skutočnosti cnosť je.
Myslíš, Meno,
že je to len v prípade cnosti,
že človek môže povedať,
že jeden jej druh
prináleží mužovi,
iný náleží žene
a tak ďalej s ostatnými,
alebo je to proste to isté,
tak isto v prípade zdravia,
veľkosti a sily?
Alebo, či nájdeme zdravie
kdekoľvek, je to tá istá
vlastnosť všeobecne
v mužovi či v niekom inom?

Myslím,
že zdravie je rovnaké
v mužovi i v žene.
A bude sa cnosť, ako cnosť,
vôbec odlišovať,
či už je v dieťati
alebo v starom človeku,
v žene alebo v mužovi?
Akosi cítim, Sokrates,
že tu prestávame byť
na tej istej úrovni ako
v tých ostatných prípadoch.
Prečo?
Nehovoril si,
že mužskou cnosťou
je dobre riadiť štát
a ženskou zasa dom?
Hovoril.
A je vôbec možné
riadiť dobre štát, dom
alebo čokoľvek iné,
ak to neriadiš umiernené
a spravodlivo?
Určite nie.
Potom ktokoľvek riadi
umiernené a spravodlivo,
bude riadiť s umiernenosťou
a spravodlivosťou?
Tak to určite je.
Potom aj žena aj muž
potrebujú rovnaké vlastnosti
spravodlivosti
a umiernenosti,
ak majú byť dobrí.
Očividne.
A čo v prípade
dieťaťa a starého človeka?
Môžu čo i len dúfať,
že budú dobrí, ak sú
nestriedmi a nespravodliví?
Určite nie.
Jedine ak sú umiernení
a spravodliví?
Áno.
Takže všetci ľudia sú dobrí
rovnakým spôsobom;
teda stávajú sa dobrými,
keď získajú
tie isté vlastnosti.
Tak to vyzerá.

A predpokladám, že ak by nemali tú istú cnosť, neboli by dobrí rovnakým spôsobom. Skutočne nie. Pretože potom je to tá istá cnosť vo všetkých prípadoch, pokús sa mi povedať, ak si dokážeš spomenúť, čo povedal Gorgias v zhode s tebou. Jednoducho, že je to moc panovať ľudstvu, ak chceš jednoduchý popis, ktorý pokryje všetky prípady. To je presne to, čo chcem. A opäť, zväžme toto ďalšie hľadisko: hovoríš, že je to „byť schopný vládnuť“; nemáme dodať „spravodlivo, a nie nespravodlivo“? Áno, súhlasím; pretože spravodlivosť, Sokrates, je cnosť. Spravodlivosť, Meno, je cnosť? Čo tým myslíš? To, čo by som myslel v akomkoľvek inom prípade. Aby som to zjednodušil, napríklad; mal by som to nazývať nejakým vzorom a nie vzorom čistým a jednoduchým. A mal by som to pomenovať takto preto, že sú aj iné vzory. Mal by si celkom pravdu, presne ako hovorím ja, že okrem spravodlivosti existujú aj iné cnosti. Ktoré to sú? Povedz mi. Rovnakým spôsobom, ako ti ja môžem povedať o ostatných vzoroch, ak by si to chcel, takže povedz mi o ostatných cnostiach.

Dobre, ďalej považujem za cnosť odvahu, umiernenosť, múdrosť, a vznešenosť myslenia; a je veľmi veľa ďalších. Znovu, Meno, sme v rovnakej situácii: znovu sme našli množstvo cností tam, kde sme hľadali jednu, i keď nie rovnakým spôsobom, ako sme to urobili teraz; ale tú jednu, ktorá by prestupovala nimi všetkými, nie sme schopní nájsť. Nie, ja nie som ešte schopný, Sokrates, chápať tvoju líniu hľadania a nájsť jediná cnosť, spoločnú pre všetky, ako je to možné v iných prípadoch. Samozrejme rozumieš, že tento môj princíp sa dá použiť na všetko: ak by sa ti niekto položil otázku, ktorú ti položím práve teraz: Čo je to diagram, Meno? a ty odpovieš: Zaokrúhlenosť; a on by potom povedal tak ako ja: Je zaokrúhlenosť diagram alebo jeden z diagramov. Predpokladám, že by si odpovedal jeden z nich. Zaiste. A je to z toho dôvodu, že existujú aj iné diagramy? Áno. A ak by sa ťa spýtal, akého druhu sú, odpovieš mu? Odpoviem. A ak by sa rovnako spýtal, aká je farba a na tvoju odpoveď „biela“ by sa tvoj spytujúci sa opýtal: Je „biela“ farba alebo jedna z farieb?

Tvoja odpoveď by bola: jedna z farieb; pretože okrem nej sú aj iné farmy. Áno. Teraz predpokladajme, že tak ako ja, by aj on nasledoval ten spor a povedal: Stále prichádzame na množstvo vecí, ale nedávaj mi už ďalšie: pretože nazývaš mnohé tieto veci jediným menom, povedzme, že sú to diagramy, každý z nich, aj keď sú dokonca navzájom protikladné, povedz mi, čo je to, čo zahŕňa tak isto okrúhle aj priame, čo ty nazývaš diagram, zahŕňajúc priame rovnako ako okrúhle, do toho pojmu. Pretože to je tvoje konštatovanie, však? Áno. Čo tým myslíš je, že okrúhly tvar nie je o nič viac diagramom ako priamy, alebo že priamy o nič viac než okrúhly. Celkom správne. Potom čo môže byť tá vec, ktorá nesie názov diagram? Pokús sa mi odpovedať, bude to dobrý tréning na tvoju odpoveď o cnosti. Nie, ty si to, kto musí odpovedať, Sokrates. Želáš si, aby som ti urobil láskavosť? Rozhodne. A budeš potom súhlasiť, že ma vystriedaš, aby si mi odpovedal ohľadne cnosti? Áno. Podme teda, pokúsim sa povedať, čo je to diagram.

Len posúď, či prijmeš túto definíciu: diagram, povedzme, je jediná existujúca vec, ktorú možno vždy nájsť sprevádzajúcu farbu. Si spokojný alebo hľadáš niečo iné? Som si istý, že by som mal byť spokojný s podobným vysvetlením cnosti od teba. Ale je to také hlúpe, Sokrates. Ako to myslíš? Dobre, diagram, ako tomu rozumiem podľa tvojho vysvetlenia, je to, čo vždy sprevádza farbu. Veľmi dobre; ale ak by niekto povedal, že nepozná farbu a bol by ohľadne toho v rovnakých ťažkostiach ako ohľadne diagramu, akú odpoveď predpokladáš, že by si dal? Povedz mi, je niečo, čo nazývaš koncom? Niečo také, ako limita alebo krajnosť. Áno, a myslím, že som ťa pochopil. Potom teda, ty hovoríš o ploche a tiež o obsahu, pojmoch používaných v geometrických problémoch? Áno. Takže teraz si schopný z tohto všetkého pochopiť, čo myslím diagramom. V každom príklade diagramu nazývam diagramom to, v čom končí obsah a môžem to vyjadriť stručnejšie, keď poviem, že diagram je „limita obsahu“.

Ale pokračujme teraz, aby si naplnil svoj sľub, skús mi povedať nejakým všeobecným spôsobom, čo je to cnosť; a musíš prestať tvoriť množné číslo z jednotného, ale ponechať cnosť celú a neporušenú a povedať mi, čo to je. Vzor si práve dostal odo mňa. Dobre, podľa môjho názoru, Sokrates, cnosť je, slovami básnika: „tešiť sa z vecí ctihodných a byť ich schopný“; a to, hovorím, je cnosť, želať si, čo je ctihodné a byť schopný to presadzovať. Hovoríš teda, že ten, kto si želať, čo je ctihodné, si praje dobro? Zaujíma. To vedie k záveru, že sú ľudia, ktorí si želajú zlo a iní, ktorí si želajú dobro? Podľa teba, môj drahý pane, neželajú si všetci ľudia dobro? Nemyslím. Sú takí, ktorí si želajú zlo? Áno. Myslíš pokladajúc zlo za dobro, alebo to skutočne rozoznávajú ako zlo a napriek tomu si to želajú? Myslím, že oboje. Naozaj si myslíš, Meno, že nejaký človek vie, že zlo je zlo a aj tak si to želať? Určite. Čo myslíš tým „želá si“? Želá si ho vlastniť? Áno,

čo iné by to mohlo byť? A myslí si, že mu zlo prospieje, keď ho dostane alebo vie, že ublíži tomu, kto ho má? Sú takí, ktorí si myslia, že zlo je na prospech a iní, ktorí vedia, že zlo škodí. A podľa tvojho názoru, vedia tí, ktorí si myslia, že zlo je na prospech, že je to zlo? To si vôbec nemyslím. Zrejme tí, ktorí si nie sú vedomí zla, si ho neželajú, ale želajú si len to, čo považujú za dobré, hoci je to skutočne zlo; takže tí, ktorí si nie sú vedomí zla a považujú to za dobro, si skutočne želajú dobro. Nie je to tak? V ich prípade to vyzerá tak. Dobre, teraz predpokladám, že tí, ako hovoríš, ktorí si želajú zlo a domnievajú sa, že zlo uškodí tomu, kto ho dostane, vedia, že im to uškodí? Zaujíma. Ale nemyslia si, že tí, ktorí sú poškodení, sú sklúčení úmerne tomu, akou škodou trpia? To je tiež isté. A nie sú sklúčení ľudia nešťastní? Súhlasím. Potom existuje niekto, kto si želať byť sklúčený a nešťastný? Predpokladám, že nie, Sokrates. Potom teda, Meno,

si nikto neželá zlo,
ak si nikto neželá byť taký:
pretože čo znamená byť
nešťastný, ak nie želať si zlo
a dostať ho?
Vyzerá to, že to, čo hovoríš,
Sokrates, je pravda
a že si nikto neželá zlo.
Dobre teda, pred chvíľou
si hovoril,
že cnosť je želanie
a schopnosť robiť dobro?
Áno, hovoril.
Jedna časť tej formulácie -
túžba – patrí
k našej všeobecnej povahe
a vzhľadom k tomu žiaden
človek nie je lepší než iný?
Podľa všetkého.
Je ale jasné,
že ak žiaden človek nie je
lepší než iný v tomto,
musí byť lepší
v schopnosti.
Istotne.
Potom sa zdá, že podľa teba
je cnosť schopnosť
presadzovať dobro.
Úplne súhlasím, Sokrates,
s pohľadom, ktorý si na tú
otázku predostrel.
Pozrime sa teda, či je
tvoja formulácia pravdivá
z iného pohľadu; pretože
veľmi pravdepodobne
môžeš mať pravdu. Hovoríš,
že cnosť je schopnosť
presadzovať pravdu?
Áno.
A nepovažuješ za dobré
aj také veci
ako zdravie a bohatstvo?
Áno, a zahŕňam to toho
aj získavanie
zlata a striebra,
štátnych ocenení a úradov.
Sú ešte nejaké iné veci
okrem týchto,
ktoré označuješ sa dobré?
Nie, vzťahujem to len

na takéto veci.
Veľmi dobre: získavanie
zlata a striebra je cnosť,
podľa Mena,
priateľa
Veľkého Kráľa.
Povedz mi, pridávaš k tomu
získavaniu, Meno,
že má byť vykonané
spravodlivo a zbožne
alebo ti to je ľahostajné,
a hoci aj človek
získa tieto veci
nespravodlivo,
nazývaš ich aj tak
cnosťou?
Určite nie, Sokrates.
Skôr zlom.
Áno, samozrejme.
Zdá sa teda, že spravodlivosť,
umiernenosť, svätosť
či nejaká iná časť
cnosti, musí sprevádzať
získavanie týchto vecí;
inak to nebude cnosť,
hoci to človeku
poskytuje dobré veci.
Áno, pretože ako by to
bez toho mohla byť cnosť?
A nezískavať
zlato a striebro,
ak by to bolo nespravodlivé,
ako nazveme
takéto veci,
cnosťou?
Podľa všetkého áno.
Takže získať
takého dobré veci
nie je o nič viac cnosťou
než ich chcieť;
ale vyzerá to,
že čokoľvek prichádza
sprevádzané spravodlivosťou,
bude cnosťou
a čokoľvek prichádza
bez spravodlivosti,
bude zlom.
Súhlasím, že to musí byť
tak, ako hovoríš.
Potom vyplýva

z tvojho vlastného prístupu,
že konanie čohokoľvek,
čo človek robí s cnosťou,
je cnosť sama; pretože
hovoríš, že spravodlivosť
je časť cnosti a tak je to
s každou takou vlastnosťou.
Pýtaš sa na zmysel
môjho komentára.
Je to tak,
že po mojich žiadostiach,
aby si hovoril o cnosti ako
celku, nepovedal si ani slovo
o tom, čo je to vo svojej
podstate, ale hovoríš mi,
že každý čin je cnosťou
za predpokladu, že je
vykonaný s časťou cnosti;
akoby si mi povedal,
čo je cnosť v celku,
a ja tomu musím ihneď
porozumieť, zatiaľ čo ty to
skutočne delíš
na kúsky!
Preto si myslím,
že musíš opäť čeliť
rovnakej otázke,
môj drahý Meno.
Čo je to cnosť?
Ak máme povedať, že
každý čin sprevádzaný
časťou cnosti, je cnosť;
pretože to je význam
vyhlásenia,
že každý čin sprevádzaný
spravodlivosťou, je cnosť.
Predpokladáš,
že každý môže poznať
časť cnosti,
keď nepozná
samotnú cnosť?
Nie.
Potom, môj drahý pane,
nemôžeš ďalej
predpokladať ani to,
že zatiaľ čo podstata cnosti
ako celku
je stále otázkou pátrania,
ty to budeš komukoľvek
vysvetľovať odpovedaním

Titul: TV_666_Sokratova filozofia dialóg s Menom zapísaný Platónom I

v zmysle jej častí

alebo nejakou inou

podobnou formuláciou.

Myslím, že to, čo hovoríš,

je pravda.

Celosvetové satelitní vysílání www.SupremeMasterTV.com, české překlady a podpora www.SupremeMasterTV.cz

Videa ke stažení ve formátu (.mpg, .avi, .flv) naleznete na: <http://SupremeMasterTV.cz/download.php>

Video k těmto titulům naleznete v seznamu filmů: <http://SupremeMasterTV.cz/filmy.php>

Strana 6 / 6